

ÚVOD

Záměr zpracovat všechny dostupné soubory moravského gravettienu v jejich vzájemných souvislostech vznikl během přípravy publikace rozsáhlého výzkumu stanice lovců mamutů u Milovic. Projekt lze považovat za komplementární a do jisté míry alternativní k řadě výzkumů a studií Archeologického ústavu AV ČR v Brně, s nimiž se odborná veřejnost seznámila v mnoha objemných publikacích. Z těchto prací jsem samozřejmě vydatně čerpal, aniž bych opakoval všechny důležité (a snadno dostupné) údaje. Systém klasifikace artefaktů byl na obou pracovištích poněkud odlišný. Za hlavní cíl své práce jsem považoval objasnění vzájemných vztahů využívaných surovin, technologie, typologie a dynamiky výroby štípané industrie. Poprvé byl každý artefakt hodnocen z hlediska všech uvedených parametrů a všechny potom srovnávány v četných tabulkách a grafech. Determinací kamenných surovin mně byl účinně nápomocen prof. A. Přichystal, jemuž děkuji za konzultace o všech vzorcích, nápadných svým vzhledem nebo neobvyklým postavením v operačním řetězci (např. dekortikační ústěpy či nevytěžená jádra ze surovin vzdáleného původu), takže všechny kritické poznatky z této oblasti jsou podloženy odbornou expertízou.

Dalším důležitým záměrem bylo vytvoření geografického modelu gravettienského osídlení Moravy. Vycházel jsem přitom z literárních a muzejních rešerší, ale i z vlastního terénního průzkumu, hlavně na východní Moravě, kde na něj později navázal P. Škrdla. Detailní studium pozapomenutých dobových zpráv o objevech lidských pozůstatků v Brně a v Předmostí mě přivedlo k zájmu o problematiku gravettienských pohřbů, pojednávanou až dosud příliš rigidně, tj. z čistě archeologického hlediska. Etnohistorické prameny byly využity i při interpretaci velkých nahromadění mamutích kostí, typických pro pavlovienská sídliště. V centru zájmu naproti tomu nestála podrobná analýza kostěné industrie, a také otázky stratigrafie sedimentů, chronologie

a fyzické antropologie probírám jen referativně, neboť vyžadují jinou odbornou specializaci.

Ve snaze o co nejdůkladnější dokumentaci jsem přirozeně musel pracovat se soubory různé kvality. Ze stratifikovaných a moderně dokumentovaných celků byla zpracována štípaná industrie z Milovic (výzkum autora), Dolních Věstonic I – skládky a Pavlova II (výzkumy B. Klímy). Z ostatních stratifikovaných kolekcí to byla Wankelova sbírka z Předmostí (tvůřící dnes jedinou relativně homogenní část inventáře ze samého centra klasické lokality), Folprechtova z Petřkovic a Absolonova kolekce z Dolních Věstonic I, z níž se po mikulovském požáru r. 1945 dochovalo jen torzo a nelze ji tudíž vyhodnotit kvantitativně. Menší část materiálu představují nestratifikované sběry, zvláště z Napajedel, Boršic, Mladče – Plavatiska a řady drobnějších lokalit, jejichž vyčerpávající dokumentace byla jedním z hlavních cílů práce.

U těchto menších a povrchových souborů nelze rozhodnout, zda je označit jen obecně jako gravettienské nebo zda je můžeme přičlenit přímo k pavlovienu. Pavlovienu lze definovat jen přítomností mimořádně vyspělých ekonomických a sociálních jevů, jako je lov mamutů, značná rezidenční stabilita, početné importy vzdálených surovin, rozvinutá industrie z kosti, slonoviny a parohu, relativně početné inhumace a bohaté umělecké projevy. Příčinou tohoto kulturního rozmachu byly zřejmě sociální aspekty lovu mamutů, který považuji ne za subsistenční nezbytnost, ale za věc kulturního výběru. Kde se nedochoval žádný organický materiál, je možno na příslušnost k pavlovienu usuzovat jen z přítomnosti některých charakteristických typů nástrojů (mikropilky, méně kostěnkovské nože) a z převahy importovaných kamenných surovin. Cizí surovinou však mohly disponovat i skupiny přicházející z oblasti zdrojů, aniž by tvořily součást pavlovienského kulturního systému. Rozpoznat příslušnost k pavlovienu ovšem není snadné ani u menších stanic, kde se osteologický

materiál dochoval. Lze totiž důvodně předpokládat, že k plnému rozvinutí všech kulturních vymožeností došlo jen na centrálních sídlištích. V tom případě by kulturní zařazení souborů z menších stanic záviselo na splnění určitých minimálních kritérií, jejichž stanovení by však opět nemohlo být jednoznačné. V nastíněném pojetí se z rámce pavlovienu vymykají časné soubory z Dolních Věstonic II, pozdní inventáře z Petřkovic I a z jeskyně Kůlny a svérázný celek z Milovic I/G, spadající ovšem do období vrcholu pavlovienského osídlení Moravy. Ač jsem se po vzoru S. Vencla snažil respektovat vymezení pojmu „celek“ na pokud možno úplný a homogenní soubor nálezů z jednoho místa, použil jsem tento analytický pojem záměrně, protože právě inventář z posledně zmíněného sídliště tyto požadavky splňuje.

Při práci mi byl všestranně nápomocen vedoucí disertace doc. dr. Karel Valoch, DrSc., můj venerabilní učitel a předchůdce v ústavu Anthropos. Za laskavou podporu v průběhu postgraduálního studia děkuji prof. dr. Vladimíru Podborskému, DrSc., tehdy

vedoucímu Katedry archeologie FF MU. Cenné rady a informace v průběhu mého zájmu o problematiku „lovců mamutů“ mně poskytoval doc. dr. Bohuslav Klíma, DrSc. z Archeologického ústavu AV ČR v Brně, z jehož početných publikací jsem načerpal bezpočet potřebných údajů a inspirací. Výrazné podněty k souhlasné i nesouhlasné reflexi mě poskytovaly rozsáhlé interdisciplinární studie prof. dr. Jiřího A. Svobody, DrSc. a jeho spolupracovníků z oblasti přírodních věd. Nemohu rovněž nevyjádřit svoji vděčnost Mgr. Petru Nerudovi, Ph.D. z ústavu Anthropos MZM, který mně vždy ochotně stál po boku v potyčkách s počítačovou technikou. Za zařazení mé aktualizované a upravené disertace do publikací ústavu Archeologie a muzeologie FF MU jsem zavázán prof. dr. Zdeňku Měřínskému, CSc., a za její příznivé posouzení dr. Juraji Bártovi, CSc. a doc. dr. Slavomilu Venclovi, DrSc. z Archeologických ústavů Akademie věd v Nitře a v Praze. Vypracování studie a její vydání bylo podpořeno grantem MK č. 0000 9486202.